

Маргарита Мілохіна
молодший науковий співробітник
Інституту ПТО НАПН України
Україна, м. Київ

СТАН ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОПЕРАТОРІВ КОМП'ЮТЕРНОГО НАБОРУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

Анотація. У статті визначено та проаналізовано особливості професійної підготовки операторів комп'ютерного набору.

Ключові слова: професійна підготовка, оператор комп'ютерного набору, дуальність у професійному навчанні, технічний напрям, інформаційний напрям.

Постановка проблеми. Процеси модернізації, що відбуваються сьогодні у житті країни, стосуються всіх сфер діяльності й існування суспільства, зокрема освітньої сфери як основоположної компоненти формування особистості. Швидкий темп розвитку науки, практично некерований та непрогнозований процес суспільних переворотів, наукових винаходів та їх впровадження в життя, пов'язане з цим постійне зростання інформації за останні десятиріччя вплинули на вимоги, що стоять перед освітніми системами. Таку динаміку, пов'язану із розходженням навчально-виробничих умов та умов на виробництві, гостро відчують випускники професійно-технічних навчальних закладів, особливо ті, професійна діяльність яких пов'язана з інформаційними технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук розв'язання протиріччя між всезростаючими вимогами до навчально-виробничого процесу і системної професійної підготовки робітників, особливо її практичного технологічного аспекту, отримав різні напрями в педагогічній

теорії. Досліджуючи педагогічну, методичну та психологічну літературу з даного питання нами виявлено, що проблемі практичної підготовки кваліфікованих робітників присвячена велика кількість наукових праць. Серед авторів науковці С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, В.О. Радкевич, Л.Л. Сушенцева, О.А. Оливко та ін.

Серед професійних напрямів, які мають найбільш швидкі темпи розвитку та вимагають від фахівців постійного оновлення і вдосконалення знань, умінь та навичок, головне місце посідають професії, пов'язані з інформаційно-комунікаційними технологіями (Ю.О. Жалдак, Н.В. Морзе, В.В. Дудка та ін.). Однією з них є оператор комп'ютерного набору. Практика показує, що освітня система, яка заснована на передачі знань, умінь та навичок, не спроможна в повній мірі підготувати мобільних та конкурентоспроможних фахівців даного напрямку. Тому актуальності набуває вирішення проблеми професійної підготовки операторів комп'ютерного набору.

Метою статті є визначити особливості професійної підготовки майбутніх операторів комп'ютерного набору; визначити шляхи оптимізації професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Базові знання, вміння та навички, якими повинен оволодіти оператор комп'ютерного набору, зазначені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) з професії [6]. Вона є основним державним документом, який дозволяє цілісно спланувати професійну підготовку майбутнього фахівця. Аналіз ОКХ показав достатню уніфікованість вимог до кваліфікованого оператора комп'ютерного набору. Однак, навіть зважаючи на беззаперечні переваги, цей документ має певні недоліки. Так в ОКХ «...відображаються вимоги до знань та вмінь випускника тільки з боку нормативних дисциплін, а розробка цього документа на тривалий період не враховує швидкоплинність змін у сучасному суспільстві, науці й технологіях» [3, с. 69]. Також додамо потребу у корекції термінології відповідно до очевидного розвитку технічного обладнання. Дискусії викликані також тим, що знання, вміння та навички, які зазначені в

ОКХ професії «оператор комп'ютерного набору» за цією професією здебільшого стають загальнообов'язковими для фахівців усіх напрямків, що забезпечує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Проблема також криється у надмірній «конкретизації» навчально-виробничого процесу. Так, вивчення курсу інформатики часто прив'язується до конкретного технічного та програмного забезпечення. Воно виступає основним об'єктом вивчення замість того, щоб бути засобом для набуття практичних умінь. Вимоги, які висуваються до підготовки операторів комп'ютерного набору в ОКХ, потребують посилення при плануванні цілісного навчально-виробничого процесу, уникнення конкретизованого навчання в системі фахових дисциплін.

Аналіз знань, умінь та навичок, обсяг та зміст яких постійно розширюється, розвивається та удосконалюється, спростовує точку зору про те, що сутність підготовки операторів комп'ютерного набору зводиться до формування "впевнених" користувачів комп'ютерної техніки та стандартного програмного забезпечення (текстового, табличного та графічного редакторів, браузера та програми роботи з базами даних), що переважна більшість людей маючи вдома або на роботі персональний комп'ютер чи ноутбук володіє тими ж навичками. Адже самостійне вивчення програмного продукту забезпечує, зазвичай, початковий рівень знань. А для професійного виконання посадових обов'язків операторам комп'ютерного набору потрібно використовувати розширені можливості програмного продукту. Проблема підготовки фахівців за цією професією полягає в іншому: широта програмного і технічного забезпечення та динаміка їх оновлення на стільки великі, що виникає невідповідність між знаннями та вміннями, засвоєними у процесі професійної підготовки, та тими, що потрібні на робочому місці.

З іншого боку зрозуміло, що зміст підготовки не може змінюватись, оновлюватись та доповнюватись кожного року. Так, С.У. Гончаренко підкреслює, що бажання включити як можна більше відомостей в зміст освіти викликало в багатьох країнах перевантаження дітей, безліч труднощів

в організації процесу навчання і як наслідок проблему мінімізації змісту, визначення його ядра, вироблення освітнього стандарту [3], с. 82-83. До цієї думки схиляється Р.А. Арцишевський, який зазначив, що бажання освітян-предметників підтримувати свій предмет на рівні сучасних досягнень науки призвело до різкого збільшення обов'язкових для засвоєння знань [3]. Це, у свою чергу, викликало перевантаження учнів та їхнього небажання вчитися, негативно позначилося на якості засвоєння навчального матеріалу. Крім того, перенасичення навчальних програм і підручників "найновішими" науковими досягненнями різко збільшило в змісті освіти обсяг вузькоспеціалізованих знань. Прагнення викладачів надати учням якомога більше знань з метою полегшення їх адаптації на робочому місці, виявляються непотрібними ні у житті, ні у професійній діяльності більшості учнів після закінчення навчання, залишалися лише "баластом". Це пов'язано з тим, що на робочих місцях все частіше використовують спеціалізоване технічне та програмне забезпечення, яке не доступне для вивчення у ПНТЗ, в той час як засвоєнні навички роботи з наявним в ПНТЗ забезпеченням виявляються застарілими або непотрібними взагалі.

Специфіка змісту професійної підготовки операторів комп'ютерного набору полягає в тому, що інформаційні технології мають найбільше розповсюдження: освіта, наука, техніка, медицина, сільське господарство, будівництво, торгівля тощо. «Інформаційні технології, що використовуються у різних сферах людської діяльності, маючи спільні риси, у той же самий час істотно відрізняються, оскільки базуються на різних операціях і процедурах, різних видах обладнання (спеціалізовані прилади і пристрої, інформаційні носії)» [4, с.94-95]. Тому не випадково спостерігається тенденція інтеграції професійної підготовки фахівців зі спеціальності «оператор комп'ютерного набору» з іншими спеціальностями. Це дозволить надати вектор комп'ютерній підготовці і полегшить адаптацію на робочому місці.

Однак, проблема включення у зміст освіти вузькоспеціалізованих знань часто залишається. Прагнення охопити якомога більше матеріалу знебарвлює

важливі аспекти загальної підготовки та призводить до ситуації, описаній академіком С.У. Гончаренком: "більшість випускників функціонально неграмотні, в самому сильному розумінні цього виразу – вони не здатні відшукати смисл в найпростішому тексті, дати відповідь на найпростіше запитання з приводу прочитаного. Між тим, при низькому рівні загальноосвітніх знань і навичок людина не може успішно функціонувати в сучасному суспільстві, що бурхливо розвивається. «Вона не розуміє інструкцій, пояснень, застережень, які стосуються поводження з машинами, приладами, хімічними засобами, - звідси аварії, нещасні випадки, травми." 38, с.858 В результаті учень немає можливості проявити себе, розкрити свої творчі здібності. Разом з тим, професія «оператор комп'ютерного набору» одна з таких, що надає можливість максимально наблизити умови навчання до виробничих умов. Тому доцільно, на нашу думку, зробити акцент на усуненні проблеми описаної Н.І. Бойко: «найбільші труднощі полягають у переході від інформації, що циркулює в системі навчання, до самостійних професійних дій; від знакової системи, як форми подання знання на сторінках підручника, екрані дисплея й т.п., до системи практичних вправ, що мають принципово іншу логіку» [2, с. 135]. Проблема переходу від теорії до практичного застосування є актуальною в педагогічних та психологічних дослідженнях. Це класична проблема застосування знань на практиці, а психологічною мовою – проблема переходу від думки до дії.

Тому доречно змінити підхід до професійної підготовки операторів комп'ютерного набору, змістивши його із вивчення готових технічних та програмних продуктів до засвоєння основних понять, їх закономірностей та взаємозв'язків, спираючись на які учні будуть спроможні оновлювати власні знання та формувати вміння в залежності від потреб ринку праці. Це дозволить випускникам орієнтуватись у потоці нової інформації та використовувати її у професійній діяльності, а також за необхідності, спираючись на загальні моделі, розширювати професійно важливі знання і вміння.

Крім того, Ю.Д. Гавриченко та Н.Г. Калабухова зазначають, що від випускника освітнього закладу вимагаються не лише знання та вміння в галузі професійної діяльності, але більш того – він має вміти адаптуватись до змін оточуючого життя, самостійно шукати необхідну інформацію" [5, с. 40]. Аналізуючи освітній процес автори говорять, що при вивченні дисциплін "Інформатика" та "Інформаційні технології у професійній діяльності" безумовно розглядаються питання використання інформаційних технологій для вирішення професійних задач. Проте загалом це здійснюється «...на окремих, вирваних із професійної діяльності предметів. Під час вирішення реальних професійних задач будуть необхідними інтегровані вміння...». Така тенденція підтверджує точку зору про відокремлення інформаційного та технічного аспектів з виділенням їх особливостей з подальшою їх інтеграцією. Це обумовлено тим, що в процесі вивчення курсу інформатики інтенсивно виділяється технічна складова. Предмет "Основи інформатики" розглядається як курс вивчення комп'ютерної техніки та набуття навичок її практичного використання. Інформаційна ж складова сильно скорочена і через те слабо сприймається учнями. Це підтверджують результати опитування, згідно яких хоча половина респондентів вважає, що складовим поняття "інформатика" – інформації і автоматизації має приділятися однакова увага при викладанні курсу "Основи інформатики", але 40 % опитуваних вважають за головне навчити учнів використовувати існуючі технічні засоби.

Дана ситуація суперечить відповідям на інше питання, в якому 70 % викладачів відповіли, що в процесі вивчення предмету надають пріоритет розкриттю сутності загальних понять, таких як "документ", "база даних", "пошук" і т.д. Лише 30 % опитуваних надають перевагу правильності виконання учнями конкретних завдань, таких як, наприклад, створення документу у MS Word, встановлення зв'язків між таблицями в заданій базі даних, знаходження інформації в мережі Інтернет тощо.

Загалом інформаційна підготовка операторів комп'ютерного набору має включати два рівня: комп'ютерну грамотність у повному її розумінні та

здатність до оперування інформацією, у тому числі за допомогою технічних та програмних засобів. При цьому, "... основний упор робиться не на вміння обробляти інформацію, а на знання технологічних прийомів роботи з тим чи іншим програмним забезпеченням. Найчастіше студенти отримують готові завдання, орієнтовані на те чи інше технологічне рішення. При цьому викладачем не ставиться питання про ефективність рішення запропонованим способом, найчастіше таке питання не виникає і в учнів." 35, с.418 Уникнути цього, на думку Р.А. Арцишевського, можна, якщо відмовитися від предметного моделювання освіти, коли кожен навчальний предмет формується лише на основі якоїсь однієї науки, і перейти до вироблення нового змісту освіти, спираючись на узагальнені – міжнаукові і загальнонаукові – форми систематизації знань.

З цією метою автор вводить та розкриває поняття "світоглядна освіта", необхідність запровадження якої, на думку науковця, "є особливо актуальним в умовах переходу до інформаційного суспільства, в якому головне значення має не обсяг засвоєної інформації, який у сучасних умовах є безмежним, а її якість, а також вміння знаходити і використовувати цю інформацію" 31, с. 51-528 Звідси, зазначає Т.В. Волкова, впливає також вимога добору такого змісту навчання дисциплін інформативного спрямування, який за можливості якомога менше залежав би від типів комп'ютерів та їхнього програмного забезпечення. «Процес навчання реалізується із застосуванням конкретних програмних і технічних засобів, вони розглядаються як окремі зразки різного комп'ютерного обладнання...» [4, с. 94].

Проведений аналіз вимог до професійної підготовки оператора комп'ютерного набору обумовлює посилення інформаційної складової професійної підготовки. Вона сприятиме формуванню здатностей до подальшого самостійного оновлення і вдосконалення знань, умінь та ін.

Сформовані здатності допоможуть майбутнім операторам комп'ютерного набору задовольняти особливості професійної діяльності, які часто концентруються на поняттях конкурентоспроможність та мобільність:

унікальність і непередбачуваність діяльності в конкретних умовах; спроможність адаптуватися до умов середовища; спроможність до цілеутворення; спроможність протистояти руйнуючим тенденціям" 37, с. 336

Висновки. Втрата позицій професії "оператор комп'ютерного набору" пов'язана з односторонньою направленістю їх підготовки. Вміння фахівців з цієї спеціальності обмежені переробкою, передачею та збереженням готової інформації, тобто тими операціями, які виконуються безпосередньо за допомогою технічного обладнання та програмної продукції. Актуальності ж набувають також вміння самостійного пошуку та відбору достовірної, корисної, повної інформації. До того ж такі вміння дозволять зменшити передачу готових знань, обмежуючись основними напрямками актуальних професійних питань за рахунок самостійного освоєння нововведень, пов'язаних із професійним напрямком.

Список літератури:

1. Арцишевский Р.А., Бондарук С.А., Возняк С.С., Кондратик Л. Й., Сицук А.А. Человек и общество. 11 класс: учеб. для общеобразовательных учеб. заведений. — К.; Ирпень : Перун, 2008. — 432с.
2. Бойко Н.І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій – 13.00.04, дис. к.пед.н., - К.: 2007. – 239 с.
3. Бондаренко Т.С. Формування готовності до розробки та використання комп'ютерних навчальних систем у майбутніх інженерів-педагогів. – дис. к. пед. н. – 13.00.04. – Харків: 2012. – 387 с.
4. Волкова Т.В. Інтеграція педагогічної та комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутнього викладача спеціальних дисциплін професійно-технічного навчального закладу. – 13.00.04 – дис. к.пед.н. – К. – 2007. – 304 с.

5. Гавриченко Ю.Д., Калабухова Н.Г. Деловая игра как способ развития информационной компетентности. – М.: Профессиональное образование. Столица. - №2. – 2010. – С.40-42

6. Державний стандарт професійно-технічної освіти: професія «оператор комп'ютерного набору» [електронний ресурс]. Режим доступу: http://vpu9.kr.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148:2010-02-13-19-07-58&catid=37:maket&Itemid=70

7. Кадемія М.Ю. Формування професійних знань учнів профтехучилищ засобами мережевих комунікацій: дис. канд. пед. наук – 13.00.04 – К.: 2004. – 255 с.

8. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна / - Київ: Видавництво "Віпол", 2000. – 636 с.

Аннотация. В статье определены и проанализированы особенности профессиональной подготовки операторов компьютерного набора.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, оператор компьютерного набора, двойственность в профессиональном образовании, техническое направление, информационное направление.

Annotation. In article features of vocational training of computer set operators are defined and analysed.

Keywords: professional training, the computer set operator, a duality in professional education, the technical direction, the information direction.